

Is de jaarrekening een betrouwbare bron van informatie?

Tekst voorgedragen door Voorzitter Johan De Leenheer ter gelegenheid van de uitreiking van de Prijs "Kredietmanager van het jaar", op 15 oktober 2002.

1. De boekhoudtechniek is een kwantitatieve techniek van verzameling, behandeling en interpretatie van informatie en wordt toegepast op materiële, juridische en economische feiten die een weerslag hebben op de middelen geïnvesteerd in de onderneming. Bijgevolg moet het boekhoudkundig werk begrepen worden als een geheel van twee afgebakende en aan elkaar noodzakelijk complementaire taken. Enerzijds moeten de boekhoudkundige gegevens worden ingevoerd. Anderzijds moet elk element geëvalueerd worden in het licht van de boekhoudkundige principes.

Vanuit die invalshoek vormt de boekhouding een instrument van beheer en de jaarrekeningen die hieruit worden gedistilleerd een middel van interne en externe communicatie van de onderneming.

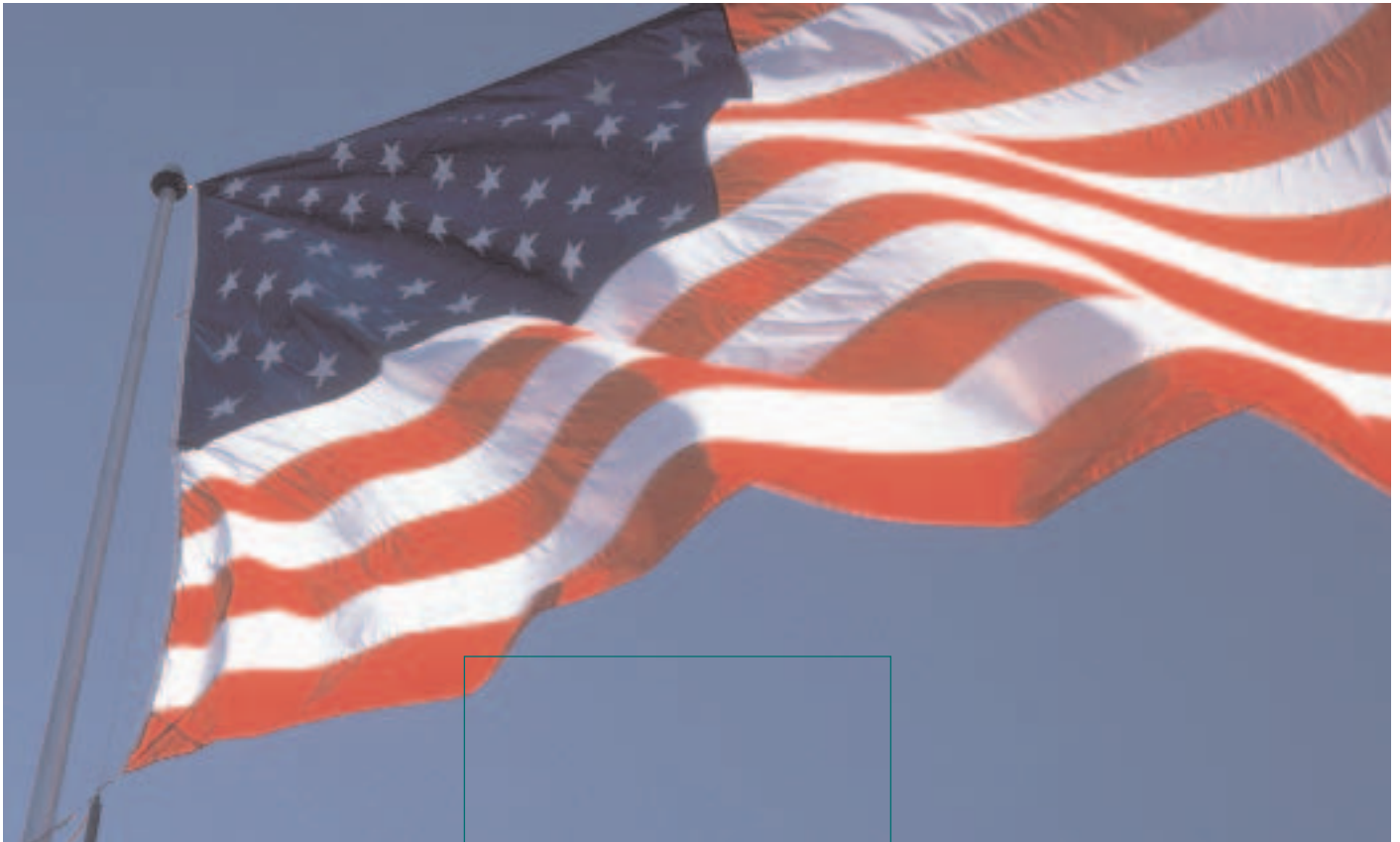
2. Het voeren van een regelmatige boekhouding is voor de ondernemingen niet alleen een juridische verplichting, maar in de eerste plaats een bedrijfseconomische noodzaak. Deze noodzaak manifesteert zich zowel op het intern, als op het extern vlak.

Enerzijds zal de boekhouding namelijk fungeren als *beleids- en beheersinstrument voor het management* van de betrokken onderneming. Hiertoe zal veelal een analytische kostprijsboekhouding worden opgesteld die tot doel heeft de kostprijs te bepalen van goederen en diensten die door de onderneming werden verworven of geproduceerd/geleverd met het oog op de waardering van voorraden of vaste activa en de bepaling van het resultaat per produkt of dienst, per groep van produkten of diensten per activiteit.

Anderzijds wordt door de huidige samenleving tevens de zogeheten "*maatschappelijke rol*" van de onderneming voorgestaan. Dit houdt in dat "ondernemen" een maatschappelijke functie heeft die verband houdt met het "algemeen belang", en derhalve impliceert dat rekenschap en verantwoording wordt afgelegd ten aanzien van de samenleving.

Via haar financiële verslaggeving communiceert de onderneming immers met alle bij haar activiteit betrokken partijen – denken we maar aan de schuldeisers, de werknemers, de aandeelhouders en de

overheid. Deze zullen vaak moeten steunen op de door het bestuur bekendgemaakte en in voorkomend geval door de commissaris - of de externe accountant in het kader van artikel 166 W. Venn. - gecontroleerde gegevens, met het oog op het nemen van hun beslissingen ten aanzien van de betrokken onderneming. Zonder getrouwe verslaggeving aan de **aandeelhouders** komt het afleggen van rekenschap in het gedrang en kunnen de aansprakelijkheidsmechanismen waarin het Wetboek van Vennootschappen voorziet niet doelmatig functioneren. Ten aanzien van de aandeelhouders en het beleggerspubliek in het algemeen zal de eventuele publieke financiering van de vennootschap (m.a.w. de beursnotering) deze noodzaak nog versterken en een nog ruimere informatieverstrekking verantwoorden. In hoofde van de **derden-schuldeisers** is het van fundamenteel belang om te weten hoe de onderneming er financieel voorstaat. Voor de beoordeling van hun risico's moeten kredietinstellingen en andere schuldeisers (zoals leveranciers) kunnen rekenen op volledige en getrouwe financiële informatie over de ondernemingen waarmee ze een relatie hebben aangeknoopt. Ook **concurrenten** hebben er belang bij dat een bepaald niveau van getrouwe financiële verslaggeving wordt bewerkstelligd, zodat de mededingingsmechanismen die de markteconomie kenmerken adequaat kunnen functioneren.

De **werknemers** op hun beurt verwachten in het bijzonder dat de jaarrekening een betrouwbaar beeld verstrekt in functie van de zekerheid van tewerkstelling, met andere woorden de continuïteit, en van de mogelijke uitbreiding van deze tewerkstelling. In die zin is de jaarrekening tevens een onderhandelingsdocument.

In ondernemingen met een ondernemingsraad zijn overigens nog meer geschikte inlichtingen voor dat doel beschikbaar, zoals gegevens betreffende de bezettingsgraad, de evolutie van de tewerkstelling en interimdiensten, en andere meer gedetailleerde en gerichte verslaggeving. Tenslotte is ook de **overheid** op verschillende manieren bij het ondernemingsgebeuren betrokken. Enerzijds wordt op macro-economisch vlak van de geglobaliseerde jaarrekeningen verwacht dat zij inlichtingen kunnen verstrekken tot ondersteuning van de beleidsvoering. Wanneer blijkt dat bepaalde sectoren of ondernemin-

De Amerikaanse "Sarbanes-Oxley"-wet voorziet in een verbod op persoonlijke leningen aan bestuurders, eist dat de algemeen directeur en de financieel directeur van grote bedrijven persoonlijk instaan voor de juistheid van de kwartaalcijfers, en verscherpt de regels voor het toezicht op accountantskantoren en de interne accountantsdiensten.

gen in moeilijkheden zijn, zal de overheid omwille van strategische belangen deze sectoren of ondernemingen helpen via kapitaalinjecties en allerlei subsidiemaatregelen. Anderzijds wenst de overheid een inzicht te verwerven in de winstgevendheid van de bedrijven met het oog op de belastingheffing.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat de financiële verslaggeving een

steeds belangrijker plaats inneemt in de werking van het systeem van de markteconomie dat thans in de meeste ontwikkelde staten wordt toegepast.

3. Het valt dan ook ten eerste te betreuren dat deze rapportering een flinke deuk heeft gekregen naar aanleiding van een aantal opzienbarende financiële debacles van toonaangevende bedrijven die tot gevolg hebben gehad dat het maatschappelijk vertrouwen in de financiële verslaggeving hevig is geschokt. Vanuit de beleggerswereld is er een zeker wantrouwen gegroeid ten aanzien van de resultaten en de balansen die beursgenoteerde ondernemingen publiceren. Anderzijds hebben deze gebeurtenissen aanleiding gegeven tot wereldwijde discussies over de onafhankelijkheid van het accountancyberoep als dusdanig, en werden in sommige landen maatregelen getroffen om dergelijke toestanden in de toekomst te vermijden.

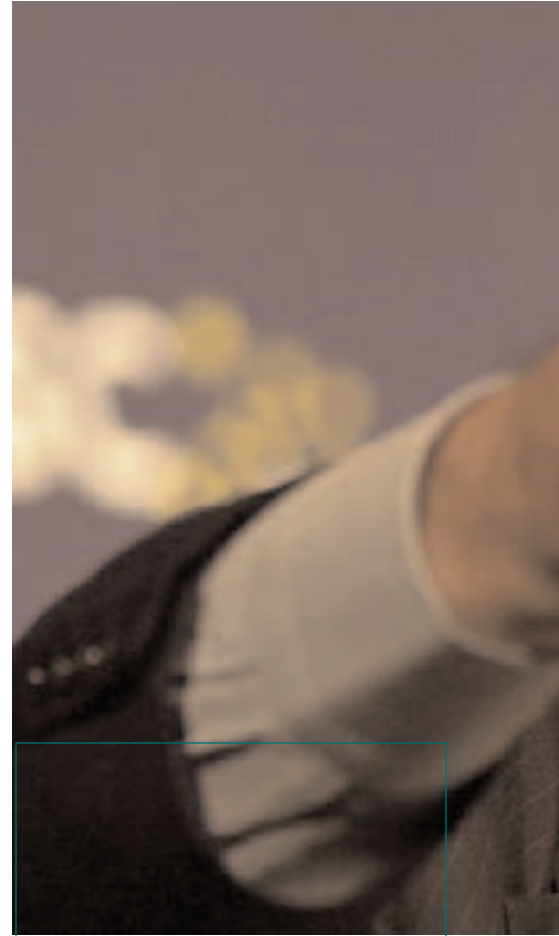
4. Zo heeft men aan Amerikaanse zijde aan dit euvel trachten te verhelpen met de zogenaamde “**Sarbanes-Oxley**”-wet. Deze wet voorziet in een verbod op persoonlijke leningen aan bestuurders, eist dat de algemeen directeur en de financieel directeur van grote bedrijven persoonlijk instaan voor de juistheid van de kwartaalcijfers, en verscherpt de regels voor het toezicht op accountantskantoren en de interne accountantsdiensten. Het financieel (de CFO) en algemeen (de CEO) management zal voortaan een aan de jaarrekening toegevoegde verklaring moeten ondertekenen, waarin het bevestigt dat de jaarrekening een getrouw beeld weergeeft van het vermogen en resultaat van de onderneming. Onjuiste informatie in de jaarrekening kan worden bestraft met gevangenisstraffen tot twintig jaar. Tevens wordt de onafhankelijkheid van de commissaris versterkt door ondermeer om de vijf jaar een verplichte rotatie van de controlerende partners op te leggen. Ook voor de Europese landen kan deze wet belangrijke implicaties hebben. De stringente eisen die de “Sarbanes-Oxley Act” oplegt kunnen immers ook van toepassing zijn op buitenlandse (niet-Amerikaanse) bedrijven die een beursnotering hebben in de Verenigde Staten.

5. Op Europees vlak werd de **aanbeveling van de Commissie** over “*de onafhankelijkheid van de met de wettelijke controle belaste accountant*” aangenomen op 16 mei 2002. In grote lijnen stelt de aanbeveling dat de accountant binnen een bepaald veiligheidskader moet kunnen aantonen dat geen van zijn daden of relaties zijn onafhankelijkheid feitelijk in het gedrang hebben gebracht. De aanbeveling maakt melding van een aantal gevallen waarin de verlening van bepaalde niet-accountantsdiensten aan de gecontroleerde cliënt verboden is omdat ervan wordt uitgegaan dat deze diensten een onaan-

vaardbaar groot risico inhouden voor de onafhankelijkheid van de met de wettelijke controle belaste accountant. Verder wordt voorgesteld de bij de uitvoering van de wettelijke controle met een essentiële taak belaste vennoten binnen de 7 jaar na hun indeling in het bij de controle-opdracht betrokken team te vervangen. Tenslotte wordt voorzien in een wachttijd van 2 jaar voordat vennoten van accountantskantoren bij door hen gecontroleerde cliënten een essentiële bestuursfunctie mogen aanvaarden, evenals in een betere informatieverstrekking aangaande de honoraria voor accountants- en niet-accountantsdiensten.

6. Ook in ons land werd een nieuwe wet uitgevaardigd die het vennootschappen moet toelaten beter en transparanter te functioneren, de zogenaamde “Corporate Governance”-wet.

In het licht hiervan werd in de wetgevende Kamers uitgebreid gedebatteerd over de rol en de verantwoordelijkheid van de **commissaris** die de jaarrekening controleert en attesteert. Deze debatten hebben geleid tot een aantal vernieuwingen die ertoe strekken de onafhankelijkheid van de bedrijfsrevisoren die belast zijn met de controle op de jaarrekening te versterken. In dezelfde geest voorziet de nieuwe wet in een maatregel die ertoe strekt de verantwoordelijkheidszin aan te scherpen van de natuurlijke personen die een **bestuursmandaat** waarnemen in of lid zijn van het **directiecomité** van een vennootschap. Ingeval een rechtspersoon wordt aangeduid tot bestuurder, zaakvoerder of lid van het directiecomité, benoemt deze voortaan een vaste vertegenwoordiger die belast wordt met de uitvoering van de opdracht in naam en voor rekening van de rechtspersoon. De vertegenwoordiger is hoofdelijk aansprakelijk met de rechtspersoon die hij vertegenwoordigt. Deze laatste

Om te beginnen is België lid van de Europese unie. En men weet dat Romano Prodi zelf een groot voorstander is van financiële transparantie. Zo wijst hij reeds enkele jaren op de noodzaak "een sterk juridisch kader uit te werken voor het besturen van ondernemingen".

mag zijn vertegenwoordiger niet ontslaan zonder tegelijk een opvolger te benoemen. De vaste vertegenwoordiger kan één van de vennoten, zaakvoerders, bestuurders of werknemers zijn van de betrokken vennootschap. Deze bepaling stemt overigens overeen met het bestaande artikel 132 W. Venn. dat tevens voorziet in de verplichting om een vaste vertegenwoordiger aan te duiden in het kader van rechtspersonen die optreden als revisor.

worden gewezen op de rol van de externe accountant in het kader van de individuele onderzoeks- en controlebevoegdheid van vennoten. Wanneer in kleine vennootschappen geen commissaris wordt benoemd, dan heeft volgens artikel 166 W. Venn. iedere vennoot individueel de onderzoeks- en controlebevoegdheid van een commissaris. De aandeelhouder kan zich hierbij laten vertegenwoordigen door een accountant, ingeschreven op de deellijst van de externe accountants van het Instituut van de Accountants en de Belastingconsulenten. Deze vertegenwoordigingsopdracht behoort tot de exclusieve bevoegdheid van de accountant en kan niet worden uitgeoefend door de bedrijfsrevisor. Bij de uitoefening van dit mandaat blijft de accountant de onafhankelijke zelfstandige beroepsbeoefenaar waarvan de plichten, ondermeer inzake onafhankelijkheid, door de wet zijn omschreven. De omstandigheid dat hij optreedt als "vertegenwoordiger" van de aandeelhouder betekent enkel dat zijn handelingen de aandeelhouder kunnen worden toegerekend, dat het met andere woorden is alsof de aandeelhouder zelf de controlehandelingen heeft gesteld. In het licht van de nieuwe "Corporate Governance-wet" werd deze bepaling overigens - conform de heersende rechtspraak en rechtsleer - uitgebreid met de mogelijkheid voor de accountant om de vennoot bij te staan bij de uitoefening van diens onderzoeks- en controlebevoegdheid.

8. De vraag die iedereen zich ongetwijfeld stelt is uiteraard of de hoger geciteerde toestanden ook kunnen voorkomen in België. Verschillende argumenten dienen zich aan om te besluiten dat deze voorvallen weinig kans krijgen in ons land. Om te beginnen is België lid van de Europese unie. En men weet dat **Romano Prodi** zelf een groot voorstander is van financiële trans-

7. Zoals reeds aangehaald zullen belanghebbende partijen enkel baat hebben bij een financiële verslaggeving indien en voorzover deze een **getrouw beeld** weergeeft van het vermogen, de financiële positie en het resultaat van de onderneming. Dit thans in artikel 24 van het K.B. van 30 januari 2001 tot uitvoering van het Wetboek van Vennootschappen ingeschreven beginsel wordt niet nader gedefinieerd in de boekhoudwetgeving. Het spreekt voor zichzelf dat hier een belangrijke rol is weggelegd voor de **interne accountant**. In vele gevallen zal hij het zijn die de boekhouding van de onderneming voert en de jaarrekening voorbereidt. Niet alleen moet deze beroepsbeoefenaar tegemoet komen aan hoge bekwaamheidsvereisten, tevens wordt hij bij de uitvoering van zijn werkzaamheden geleid door deontologische principes die zijn onafhankelijkheid en professionele rechtschapenheid moeten

waarborgen. Het is dan ook de taak van het Instituut van de Accountants en de Belastingconsulenten om erover te waken dat de accountant op elk ogenblik aan deze vereisten voldoet. Ook de **externe accountant** zal, als externe adviseur, vaak ondernemingen bijstaan bij het nakomen van hun financiële rapporteringsverplichtingen. Deze economische beroepsbeoefenaar wordt eveneens omgeven door strenge bekwaamheids- en onafhankelijkheidsvereisten. Bij de uitvoering van zijn opdracht dient hij zich op te stellen als een objectief, neutraal handelende deskundige, die binnen de grenzen van de toepasselijke wetgeving en de gebruikelijke boekhoudkundige voorschriften, de hem toevertrouwde taak op professionele wijze uitvoert. Dezelfde professionele vereisten worden gesteld ten aanzien van de belastingconsulent. In dit kader dient bovendien te

parantie. Zo wijst hij reeds enkele jaren op de noodzaak "een sterk juridisch kader uit te werken voor het besturen van ondernemingen". Deze wens tot transparantie ligt aan de basis van het "Actieplan van de financiële diensten", dat tot doel heeft in de verruimde Europese Unie een immense open financiële markt te creëren. Dit door schoon schip te maken in diverse domeinen, zoals de financiële informatie, de bedrijfsleiding, de rol van de financiële analisten en van de ratingsagentschappen of nog, de controle op de rekeningen.

Een tweede reden is dat algemeen wordt aangenomen dat in het Belgische stelsel het Enron-fenomeen wellicht had kunnen vermeden worden. De **Belgische regels** inzake transparantie en controle op de financiële markten zijn voldoende om de markten en beleggers vertrouwen in te boezemen. Ze gaan zelfs even ver als de Amerikaanse teksten. De boekhoudwetgeving, en meer bepaald artikel 126 van het Wetboek vennootschappen, voorziet in strafrechtelijke vervolging, ingeval van tekortkoming.

Tenslotte zal België, als lid van de Europese Unie, binnenkort ook de **IAS-normen** aannemen. De verordening die ertoe strekt deze standaarden in te voeren op Europees vlak is goedgekeurd op 19 juli 2002. De tekst verklaart de IAS-normen verplicht van toepassing op alle beursgenoteerde ondernemingen bij het opstellen van hun geconsolideerde jaarrekening en dit – op enkele uitzonderingen na – voor elk boekjaar dat begint op of na 1 januari 2005. Verwacht wordt dat bij benadering 6000 Europese beursgenoteerde ondernemingen deze verplichting zullen moeten naleven. Een behoorlijke en betrouwbare vertaling van de IAS normen in de talen van de Europese Unie is echter een noodzakelijke voorwaarde voor hun integratie in de Europese rechtsorde. Mede onder impuls van het Belgisch Voorzitterschap bepaalt de Europese Verordening dat de via de Europese

procedure goedgekeurde IAS normen integraal gepubliceerd zullen worden in het EG publicatieblad en dit in alle officiële talen van de Gemeenschap.

Bij de vertaalwerkzaamheden zal gesteund kunnen worden op verschillende initiatieven die, in samenwerking met de IASB, in de meeste Europese lidstaten reeds ontwikkeld werden om de IAS normen te vertalen.

In dat kader hebben het Instituut van de Accountants en de Belastingconsulenten, het Instituut der Bedrijfsrevisoren en de Commissie voor Boekhoudkundige Normen een samenwerkingsovereenkomst gesloten met het Koninklijk Nederlands Instituut voor Registeraccountants (NIVRA) en de Nederlandse Raad voor de Jaarverslaggeving (RVJ) om de IASB behulpzaam te zijn bij de snelle realisatie van een Nederlandse vertaling. Daartoe werd een "review committee" opgericht dat enerzijds zal instaan voor de vertaling van de kernbegrippen uit de IAS-normen (bv. fair value), en anderzijds zal toezien op de kwaliteit en de eenduidigheid van de Nederlandse vertaling – denken we maar aan het commissaris-begrip dat op verschillende wijze wordt ingevuld in Nederland en in België. Indien de werkzaamheden verlopen zoals gepland, zal deze vertaling begin 2003 beschikbaar zijn.

9. In het verlengde van de Europese Verordening over de verplichte toepassing van de IAS-normen, zullen ook de Europese jaarrekeningrichtlijnen – met name de vierde en de zevende richtlijn – een belangrijke rol spelen.

Zij zullen de grondslag blijven vormen voor de jaarrekeningenwetgeving die geldt voor entiteiten die hun jaarrekening of geconsolideerde jaarrekening niet overeenkomstig de op grond van de IAS-verordening goedgekeurde IAS opstellen. Bovendien hebben deze richtlijnen betrekking op belangrijke aangelegenheden die buiten de werkings-

sfeer vallen van de IAS-verordening – denken we maar aan de verplichting om een commissariscontrole te laten uitvoeren en een jaarverslag op te stellen. Zij zullen dan ook op deze terreinen van kracht blijven.

Ik wens er echter op te wijzen dat omzichtig moet worden gehandeld bij de introductie van IAS in ons Belgisch rechtstelsel. De term "modernisering" kan volgens het IAB geenszins betekenen dat alle IAS normen integraal en "en bloc" zouden worden toegepast op de jaarrekeningen van niet-beursgenoteerde ondernemingen. Tenslotte dient ook de nauwe band tussen het fiscaal- en het boekhoudrecht grondig te worden bestudeerd. Ook hier is een belangrijke rol weggelegd voor de CBN en de beroepsinstellingen.

10. Besluitend zou ik willen stellen dat zelfs de meest vernuftige en betrouwbare boekhoudregels of standaarden niet opgewassen zijn tegen stoutmoedige gedragingen, erop gericht om een vertekend beeld af te leveren van de financiële toestand van ondernemingen.

Welk wetgevend kader ook zou worden ontwikkeld, boekhouden en financiële rapportering impliceren in de eerste plaats een houding: een houding van de economische beroepsbeoefenaars, maar ook van het management van de ondernemingen die tot een dergelijke verslaggeving zijn gehouden.

Het is van primordiaal belang dat deze partijen zich ten volle bewust zijn van het vertrouwen – niet alleen maatschappelijk, maar ook economisch – dat uitgaat en moet uitgaan van een degelijke en betrouwbare financiële rapportering. Alleen op een dergelijke manier kan de ontwrichting van de financiële markten worden hersteld.

Het Instituut van de Accountants en de Belastingconsulenten beschouwt het dan ook als één van zijn belangrijkste opdrachten om een dergelijke attitude aan te moedigen onder de leden en zal zich ook in de toekomst inspannen om deze trend verder te zetten. ¶